

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Одним із варіантів вирішення проблеми адаптації та соціалізації громадян, що мають особливості фізичного розвитку є актуалізація та реалізація в Україні інклюзивної освіти, спрямованої на залучення дітей з особливими потребами в освітній процес.

Інклюзивна освіта знаходиться в центрі дослідницької уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Акімової, Е. Андрєєва, В. Бондаря, Т. Ілляшенко, А. Колупаєвої, Н. Сабат, Є. Ярської-Смирнової та інших.

Поняття «інклюзивна освіта» уперше було використано у Саламанській декларації, яка була прийнята на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими потребами у червні 1994 року. У ній вказується, що кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності та навчальні потреби, відповідно варто розбудовувати системи освіти й розробляти навчальні програми таким чином, аби брати до уваги широке розмаїття цих особливостей і потреб. Особи, що мають особливі потреби повинні мати доступ до навчання у звичайних школах, які мають створити їм умови, використовуючи педагогічні методи, зорієнтовані в першу чергу на дітей, аби задовольнити ці потреби. У декларації наголошується на тому, що звичайні школи з такою інклюзивною орієнтацією – найефективніший засіб боротьби з дискримінаційними настроями, створення доброзичливої атмосфери у громадах, побудови інклюзивного суспільства та забезпечення навчанням усіх. Міжнародна організація ЮНЕСКО визначила інклюзивну освіту як цілісний феномен, що передбачає рівний доступ до якісної освіти всіх дітей без винятку, процес зміцнення можливостей системи освіти для охоплення усіх учнів. У зверненні до всіх урядів зазначається, що пріоритетним з точки зору політики та бюджетних асигнувань має бути реформування системи освіти, що дало б змогу охопити навчанням всіх дітей, незважаючи на індивідуальні відмінності та труднощі; законодавчо визнати принцип інклюзивної освіти, який полягає в тому, що всі діти перебувають у звичайних школах, за винятком тих випадків, коли не можна вчинити інакше; всіляко заохочувати обмін досвідом з країнами, що мають інклюзивну систему навчання; сприяти участі батьків, громад, громадських організацій осіб з неповносправністю в процесах планування та прийняття рішень, щодо задоволення спеціальних освітніх потреб; всіляко сприяти розробці стратегій діагностування та визначення особливих потреб у дітей, а також розробляти науково-методичні аспекти інклюзивного навчання; значну увагу варто приділити підготовці педагогів до роботи в системі інклюзивної освіти. Керівним, основоположним принципом стало твердження, що «школи повинні приймати всіх дітей, попри їхні фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні та інші особливості. До них належать діти з розумовими та фізичними вадами, безпритульні й працюючі діти...». Саме школи, як зазначається у цьому документі, мають стати взірцем для суспільства щодо орієнтації на задоволення потреб людей, соціуму, в якому з повагою ставляться до їхніх відмінностей [3, с. 19-22].

Науковці визначають інклюзивну педагогіку як «галузь знань теорії і практики спільного навчання й виховання дітей та молоді з особливими освітніми потребами зі своїми ровесниками з типовим розвитком у загальноосвітніх та професійних закладах освіти в аудиторних та позааудиторних умовах» [1, с. 4].

Як свідчить практична діяльність, інклюзія, є ефективною освітньою системою, що розширює можливості дитини і задовольняє її потреби, незалежно від рівня психофізичного розвитку. Діти з особливими потребами мають одержувати необхідну додаткову підтримку (розробка відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегій викладання, використання необхідних

ресурсів та зв'язків з місцевими громадами), яка забезпечує ефективність навчально-виховного процесу. Спільний розвиток з однолітками гарантує взаєморозуміння та солідарність між дітьми.

Реалізація інклюзивної моделі освіти, зокрема, у м. Полтаві здійснюється у таких загальноосвітніх навчальних закладах: №18 (Горіна О. Й.), №19 (Манько К. П.), № 22 (Тукало О. В.), № 28 (Заворотюк І. В.), № 34 (Єрмак Л. В.), № 37 (Пасюра І. І.), СНВК № 26 (Токаренко Н. П.), СНВК №45 (Шаповал А. О.).

Основними завданнями інклюзії є: створення єдиного психологічного комфортного освітнього середовища; забезпечення діагностування ефективності процесів корекції, адаптації та соціалізації; організація системи ефективного психолого-педагогічного супроводу; компенсація недоліків дошкільного розвитку; подолання негативних особливостей емоційно-особистісної сфери; підвищення мотивації; охорона та зміцнення фізичного та психічного здоров'я; соціально-трудова адаптація; зміна суспільної свідомості. Реалізація психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами дає змогу вивчення особистісного потенціалу учня, співвідношення рівня розумового розвитку і вікових норм, особливостей його емоційно-вольової сфери і є перспективним напрямом удосконалення педагогічного процесу загальноосвітньої, в тому числі і інклюзивної школи, визначає особистісні стратегії розвитку та шляхи реалізації.

Навчання в інклюзивних освітніх закладах позитивно впливає як на дітей з особливими освітніми потребами, так і на дітей з типовим рівнем розвитку, членів їх родин та суспільства в цілому; дає змогу когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку учнів з особливими освітніми потребами та мотивує всіх до навчання та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між учнями сприяє налагодженню дружніх стосунків, вмінню природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, бути чуйними, готовими до взаємодопомоги [3, с. 13-14].

Інклюзивна освіта ґрунтується на таких принципах: повага до індивідуальних особливостей дитини; дотримання інтересів та недопущення дискримінації і порушення її прав; командний підхід – комплексність психолого-педагогічного супроводу (супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку (ОПФР) має розв'язуватись через комплексний підхід: аналіз проблем з медичної, психологічної, педагогічної та соціальної позицій); неперервність супроводу (супровід має бути постійним і неперервним, починаючи з раннього віку і до дорослого життя); системність роботи (робота фахівців має відбуватись в системі, за якої кожна дія і стратегія члена команди відповідають не лише меті окремого спеціаліста, а й є засобом реалізації загальної мети психолого-педагогічного супроводу дитини); конфіденційність та дотримання етичних принципів; міжвідомча співпраця – узгодженість роботи (дії фахівців мають координуватись і узгоджуватись, має відбуватись постійне взаємоінформування про роботу кожного спеціаліста); активна співпраця з батьками, залучення їх до освітнього процесу та розробки [2].

В Україні, практика впровадження інклюзивної форми навчання у систему закладів дошкільної та загальної середньої освіти пов'язана з наявністю труднощів, до яких належать: відсутність системної співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій з питань медичного, психолого-педагогічного та соціального супроводу; недостатня підготовленість педагогічного персоналу; низький рівень фінансування та мала зацікавленість школи у вирішенні проблем інклюзії.

Безумовно, у сучасному суспільстві формується нова державна політика щодо дітей з особливими освітніми потребами, визнається їх право на отримання освіти у загальнонавчальному просторі.

Отже, сучасний стан інклюзивного навчання свідчить про його динамічний розвиток з наявністю деяких бар'єрів, які мають вирішуватися на державному рівні щодо єдиної політики педагогічного, медичного та соціального супроводу особи з інвалідністю впродовж усього життя.

Список використаної літератури

1. Демченко І.І. Сутність поняття «інклюзивна педагогіка». 2013. URL:http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/902/1/INKLUS_PEDAGOGI_KA_tesy.pdf.
2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
3. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с.

Оксана Максименко

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТАНДАРТ

Україна є й залишається надійним партнером Європейського Союзу. Нині відбувається активне реформування в різних сферах діяльності країни (сприяння розвитку торгівлі, фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва, інше) з основною метою – досягнення європейських стандартів якості життя. Взаємоповага, взаємодопомога, готовність до вирішення всіх проблем, не зважаючи на рівень їх складності, є універсальними принципами взаємодії нашої держави з географічними сусідами та країнами-учасниками Європейського Союзу [3, с.64].

Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави – не оминув він і вищої освіти. Нині відбувається поступове удосконалення системи вищої освіти в Україні, що має забезпечити високу якість навчання і виховання студентської молоді, кращу теоретичну і практичну підготовку майбутніх спеціалістів до професійної діяльності. Навчання у вишах сприяє всебічному розвитку особистості студента, його духовних і фізичних сил, формуванню національної самосвідомості [3, с.32].

Системи освіти різних країн світу мають багато розбіжностей, але сьогодні націлені на впровадження інноваційних технологій, побудову наукових центрів, формування системи освіти дорослого населення, слідування принципу "учитися протягом життя", слідують вимогам ринку праці, застосування гнучких технологій у викладанні курсів, використання принципу комерціалізації ВНЗ і створення додаткових можливостей для студентів вищої професійної школи. Проте, відмінності у підходах до оцінки кваліфікації випускників ВНЗ призвели до необхідності об'єднання зусиль світової громади щодо створення єдиного освітнього простору.

Болонський процес являє собою саму значну й широкомасштабну реформу вищої освіти в Європі за останні тридцять років. Головна мета процесу полягає в створенні загальноєвропейського освітнього простору, у рамках якого викладачі та студенти могли б зовсім вільно пересуватися, і при цьому отримана випускниками кваліфікація була б визнана у всій Європі. Головна мета реалізується в ході виконання Болонської декларації 1999 р., підписаної міністрами освіти 29 європейських країн [2].

Вища освіта в Україні має довгу та багату історію. Українських студентів, випускників та вчених уже давно знають і цінують по всьому світі. В Україні налічується понад 950 закладів вищої освіти: університетів, академій, інститутів, консерваторій, коледжів, технікумів, вищих професійних училищ та ін.